

HALDUN DOSTOĞLU:
İslam kültürü estetiğini bana tanıtan kişidir S28

ILONA AKYAVAŞ
Bir resme baktım, Erol'a âşık oldum S29

Akyavaş'ın bütün dünyası

İstanbul Modern'de açılan Erol Akyavaş retrospektifi, Doğu ve Batı kültürünü sentezlediği özgün tablolarıyla rekorlar kıran bu büyük sanatçının geniş imgelem dünyasını tüm yönleriyle ortaya seriyor.

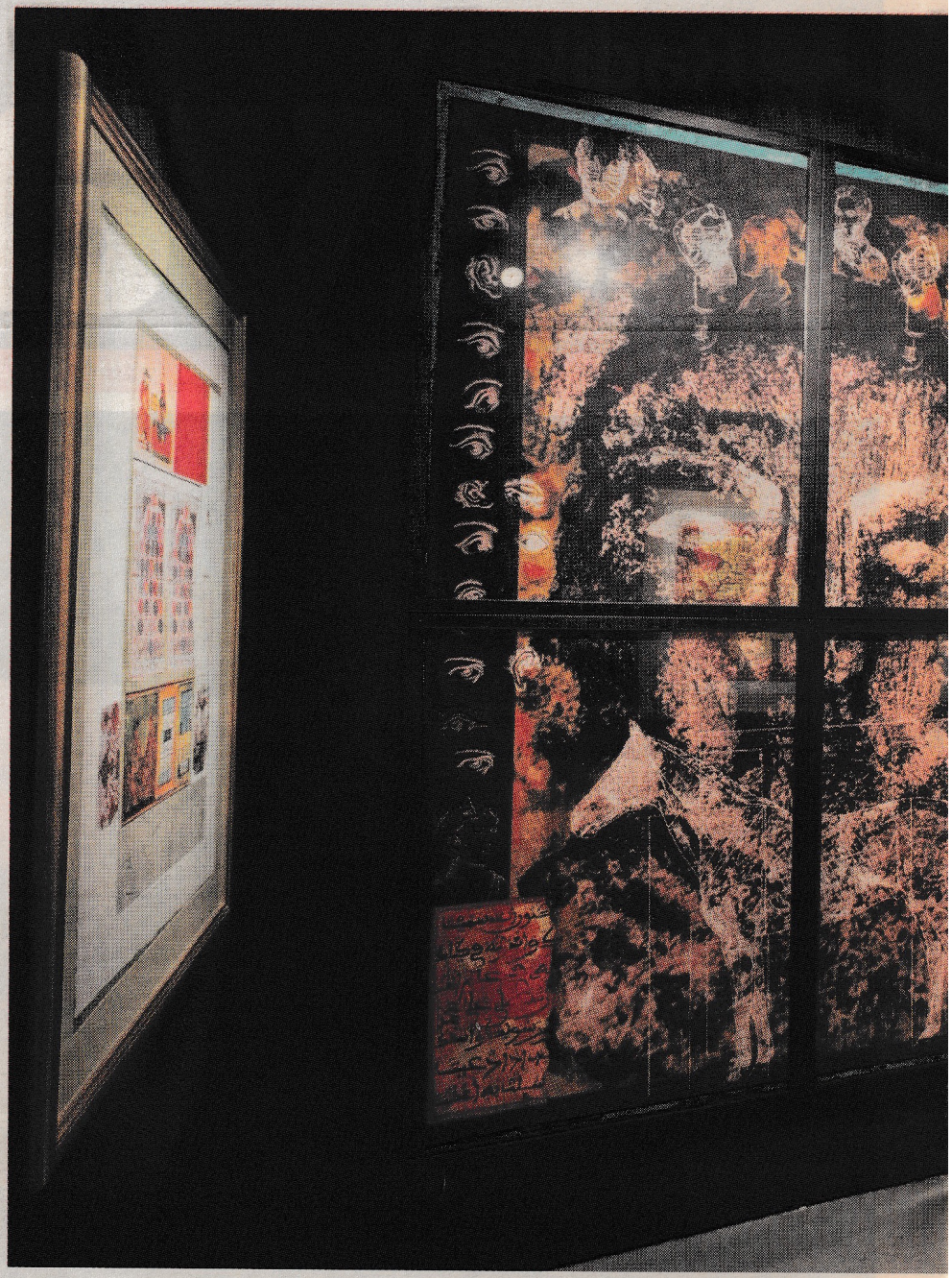
Müzayedelerde rekor üstüne rekor kıran Erol Akyavaş neden büyük bir sanatçıdır, yapıtları bu kadar para eder mi? Son yıllarda sık karşılaştığımız sorulardan birisi bu. Ve en güzel yanıtı bugün İstanbul Modern'de açılan 'Erol Akyavaş-Retrospektif' sergisinde...

Ilona Akyavaş himayesinde, Finansbank'ın katkılarıyla açılan sergide sanatçının 1950'lerden 1990'lı yılların sonuna uzanan yarım yüzyıllık sanatsal birikimi, 290 yapıtla gözler önüne seriliyor. Sergi, Akyavaş'ın Doğu-Batı sanat ve kültür dünyası arasında kurduğu kendine özgü sentezi, tuval üzerindeki zaman içinde dönüşüm geçiren perspektif ve mimari düzenlemelerini ve son döneminde dünyanın farklı kültürleriyle giriştiği hesaplaşmaları geniş bir çeşitlilik içinde bir araya getiriyor.

Levent Çalıkoğlu küratörlüğünde hazırlanan sergide sanatçının 'En-el Hak', 'Kâbe' gibi müzayedelerde rekor kıran dev tablolarını, inanılmaz ince işçilikli erotik 'İkonalar' (bu bölümde +18 yaş uyarısı var) serisini, üçü 1987'deki İstanbul Bienali'nde sergilenen 'Hallac-ı Mansur' serisinden 10'dan fazla tabloyu, 'Fermanlar' serisini, 'Miraçnameler'ini (bu bölüm derviş odaları şeklinde düzenlenmiş), soyut ve kübist araştırmalar yaptığı işlerini görmek mümkün. Tüm bunları görünce anlıyorsunuz ki Akyavaş, zihni inanılmaz açık bir sanatçı.

İslam estetiğini Erol Akyavaş tanıttı

İstanbul Modern'de açılan retrospektif, Erol Akyavaş'ın bilmediğimiz zengin dünyasını sunuyor. Onun resimlerini 80'li yıllardan bu yana Türkiye'deki izleyiciyle buluşturan Haldun Dostoğlu ve eşi İlona Akyavaş'ın kapısını çaldık.

ÖZLEM ALTUNOK

Hazır, memleketin ortak bilinçaltı ayaklanmış, topyekûn geçmişe bakma, bir yüzleşme gayretine yeltenmişken neden Erol Akyavaş da sanat özelinde bu zincirin bir halkası olmasın? Ötelenmiş, temkinli yaklaşılmış ama değeri içten içe hep bilinmiş, son yıllardaysa 'müzayede rekorlarıyla' yeniden gündemimize giren bir ressam var çünkü karşımızda.

kapsamlı ve iyi organize edilmiş bir sergiydi. Son bienali 150 bin kişinin gezdiği düşünülürse enteresan tabii ama sergi 10 bin izleyiciyi geçince gazetelerde haber olmuştu.

2013'lere gelince Türk sanat dünyasındaki seyirci sayısının çoğalması, yeni bir sanat tüketicisi neslin varlığı ve bu alanda sirküle eden paranın artması bazı sanatçıları fiyat anlamında başka bir yere taşıdı. Akyavaş da onlardan biri. Keza Doğançay da öyle. Bunun bir

temkinli yaklaşılmış bir ressamdı.

AKP iktidarı süresince sanat piyasasında olanlara baktığımızda

düşünmüyorum, çünkü eserlerini alanların neredeyse tamamı Batı

İstanbul Modern'de açılan retrospektif, Erol Akyavaş'ın bilmediğimiz zengin dünyasını sunuyor. Onun resimlerini 80'li yıllardan bu yana Türkiye'deki izleyiciyle buluşturan Haldun Dostoğlu ve eşi İlona Akyavaş'ın kapısını çaldık.

ÖZLEM ALTUNOK

Hazır, memleketin ortak bilinçaltı ayaklanmış, topyekûn geçmişe bakma, bir yüzleşme gayretine yeltenmişken neden Erol Akyavaş da sanat özelinde bu zincirin bir halkası olmasın? Ötelenmiş, temkinli yaklaşılmış ama değeri içten içe hep bilinmiş, son yıllardaysa 'müzayede rekorlarıyla' yeniden gündemimize giren bir ressam var çünkü karşımızda.

Sahi, "İslami bir geleneğin çağdaş resimle ifadesi gibi belki büyük ve hiç mi hiç moda olmayan bir yola girdim" dediği 80'li yıllarda ne yapmaya çalışıyordu Akyavaş? Sanat hayatının büyük kısmını Amerika'da geçirir, uzakta bir hayat kurarken neden Türkiye'yi resmediyordu? Neydi 'moda olmayan'ı sanatının merkezine taşımasının sebebi?

1987'den beri Akyavaş'ın Türkiye'deki sergilerini düzenleyen ve Finansbank'ın yayımladığı Erol Akyavaş kitabını hazırlayan kişi Haldun Dostoğlu, "Göz ardı ettiğimiz İslam kültürü estetiğini bana tanıtan kişi" diyor onun için...

99'daki ölümünün ardından 2000'de Beral Madra ile beraber hazırladığınız ilk Erol Akyavaş retrospektifine bugünden bakınca ne görüyorsunuz?

2000'deki sergi, Erol Akyavaş hayattayken planlanmaya başlamıştı ama maalesef ömrü vefa etmedi, göremedi... 310 eserden oluşan, kapsamlı ve iyi organize edilmiş bir sergiydi. Son bienali 150 bin kişinin gezdiği düşünülürse enteresan tabii ama sergi 10 bin izleyiciyi geçince gazetelerde haber olmuştu.

2013'lere gelince Türk sanat dünyasındaki seyirci sayısının çoğalması, yeni bir sanat tüketicisi neslin varlığı ve bu alanda sirküle eden paranın artması bazı sanatçıları fiyat anlamında başka bir yere taşıdı. Akyavaş da onlardan biri. Keza Doğançay da öyle. Bunun bir kısmı spekülatif bir ilgi ama öte yandan Erol Akyavaş'ın estetiği bu topraklarda üretilen sanatın özgün damarında yürüyen bir estetik, Batı'dan referanslar ve transferlerle oluşturulmuş değil. O zamanlar İslami semboller kullandığı için bir kesim tarafından çok beğenilmiş, bir kesim tarafından da temkinli yaklaşılmış bir ressamdı.

HER ŞEY BAŞYAPIT ARTIK!

Müzayedelerde her şey başyapıt artık ve bu çok tehlikeli. Bu cilalama ile aslında sanatçı erozyona uğruyor, metaya dönüşüyor. Bu noktada sanatçının varislerinin ne yaptığı çok önemli. İlona, Erol Bey'in işlerini çok iyi korudu, üstelik kapısını kaç kişi çaldı. Parası mı vardı, hayır, ama resimleri ticaret için satın almak istediklerini biliyordu. Eserleri yıllarca koruyarak ilgiyi diri tuttu. Satılan son iki iş, 'En-el Hak' ve 'Kabe' İlona'dandır.

'En-el Hak', 'Kuşatma' ve 'Kabe' 10-15 çok önemli yapıtının arasındadır bana kalırsa.

En çok sevdiklerimden biri 'Kabe'dir, kompozisyonu çok güzeldir. Erol Bey'lerin duvarında asılıydı, 10 yıl boyunca gittim geldim baktım, romantik bir aşk ilişkisi gibi. Daha akademik bakarsak 'Kuşatma' da çok önemli bir resimdir.

AKP iktidarı süresince sanat piyasasında olanlara baktığımızda geleneksel sanatların, hat müzayedelerinin kültür sanat gündemine eklemlendiğini, yeni oluşumların da piyasaya dahil olduğunu görüyoruz. Tüm bunlar Akyavaş'ın da görünürlüğüne etki etmiş olabilir mi?

Bence insanların, daha önce bakmadıkları bir estetiğe ilgisi söz konusu. AKP ile birlikte oluşan yeni burjuvazi, kendini temellendirirken yine kendine ait şeylere merak duyuyor ama bu o kadar başında ve naif ki... Biz galeriler dünyası olarak çok daha deneyimliyiz, onlar o yolu yeni almaya başladı. AKP hükümetinin birebir rolü olduğunu düşünmüyorum, çünkü eserlerini alanların neredeyse tamamı Batı standartları ve estetiğiyle büyümüş, yaşam tarzlarını muhafazakarlıkla bağdaştırmayacağınız insanlar. Akyavaş'ı 'kendilerinden' gibi görmek isteyenler olmuştur, o ayrı...

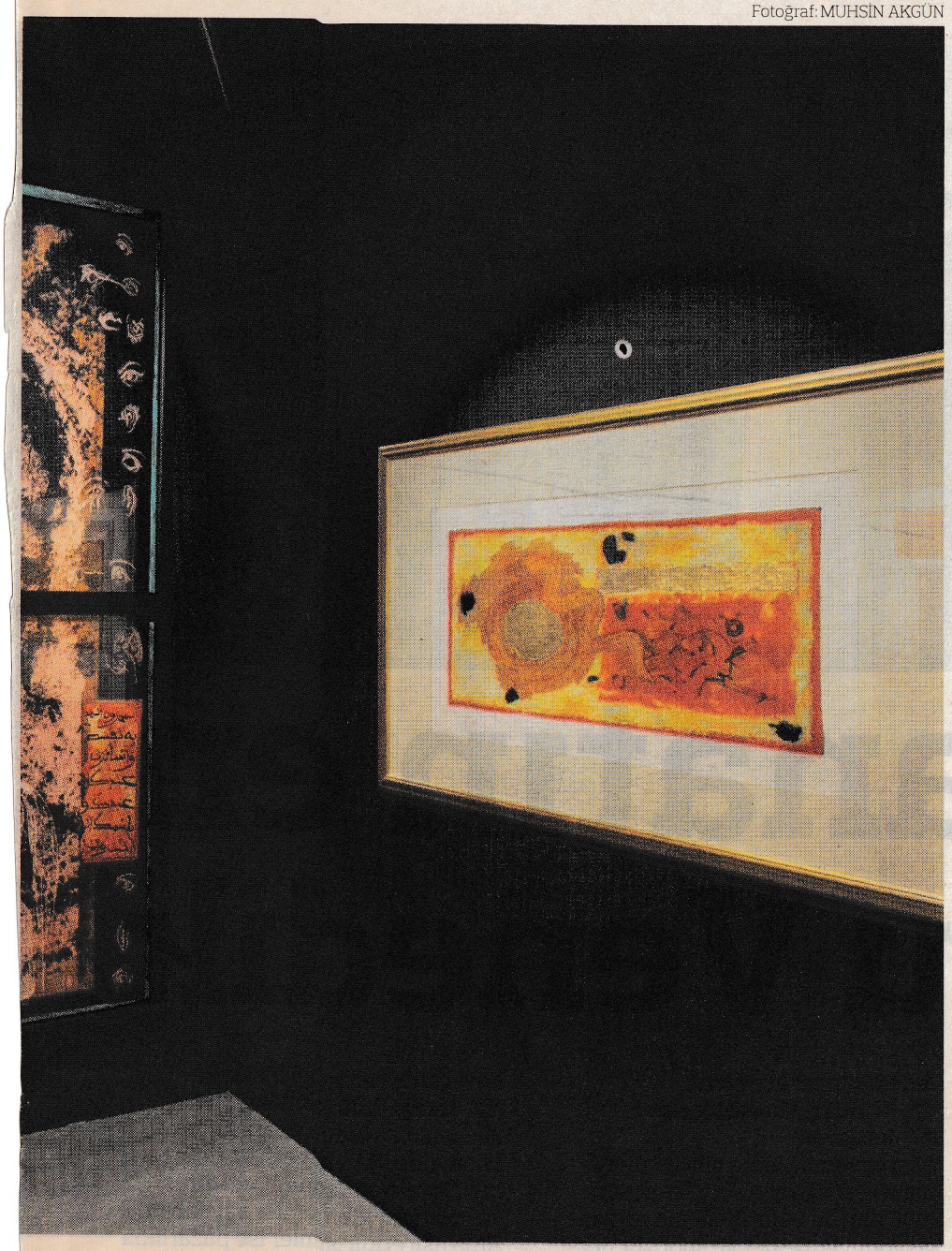
Peki Erol Akyavaş nerede duruyordu?

Şunu hatırlıyorum, Bosna'daki vahşet gündeme geldiğinde, Erol Bey yaşananlara duyarsız kalmamış, Bosna'ya gitmiş ve döndüğünde 'İkonaklastlara İkonalar' adlı bir sergi açmıştı. O dönem Türk sol entelijansiyası ise hiç ilgi göstermemişti Bosna'da olanlara, çok sonradandır refleks göstermesi Türk solunun. Bu durum Erol Bey'i sanat camiasında zor durumda bırakmıştı.

Aslında İslami semboller, 80'lerin başında, Amerika'dayken giriyor resmine. Kariyerine baktığınızda bu, kendi ayağına kurşun sıkmak gibi bir şey... Çünkü o yıllar Ortadoğu'da Arafat, Kaddafi ve Humeyni'nin en güçlü olduğu, "İslam eşittir terörizm" algısının net okunduğu zamanlardı. New York sanat camiası da Erol Bey'i dışına itti...

İki tarafla da gerilimli, mesafeli bir ilişki...

Fotoğraf: MUHSİN AKGÜN

İLONA AKYAVAŞ

Bir resme baktım Erol'a âşık oldum

Haldun Dostoğlu'nun bizi Salacak'ta bıraktığı yerden devam edelim... Çünkü İlona Akyavaş bizi evinde bekliyor. Karşıda denizin içinden çıkmış gibi eski İstanbul silueti... İçerde biraz telaş, biraz hüzün...

Yanında büyük kızları Mirgün, aradan geçen 14 yıla rağmen hâlâ eve yerleşmeye çalışıyorlar. "Erol, Ayasofya'nın arkasında yükselen gökdelenleri görseydi kahrolurdu" diyor ilk.

Onu İstanbul'la tanıştıran adamla yolu Amerika'da kesişiyor. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra ailesiyle göçmen olarak yerleşiyor, konservatuvara gidiyor... "1955 yılında, bir sergide diğerlerinden farklı, abstre bir resmin önünde

Amerika'dan. Kontrplak üzerine büyük bir resim, getirmemiz imkânsız, daha birçok resimle beraber oradaki arkadaşlara vermiştik. Bu sergide yer alması için uğraşıldı ama yetiştiremediler."

En zor zamanları 80'lerin başları... Biraz İlona Hanım'ın yaptığı tebrik kartlarından para geliyor, tek tük Erol Bey'in resmi satılıyor...

Sonra ne oluyor da Akyavaş'ın kıymeti biliniyor? "Zaten 80'lerin sonunda Erol'un resimleri satmaya başlamıştı. Vefatından sonra sağdan soldan resimler yer aldı müzayedelerde. Resimleri çar çur etmek istemedim, hep bir müze

Çünkü kendine hep çelme takarak ilerliyor. Kendini öyle geliştiriyor. Biliyorsunuz MoMA 1961'de 'Padişahların Zaferi'ni

dığını öğrendim. Erol Bey, yalnız İslam estetiği değil, Batı edebiyatına, müziğe hâkim bir entelektüeldi de

Çünkü kendine hep çelme takarak ilerliyor. Kendini öyle geliştiriyor. Biliyorsunuz MoMA 1961'de 'Padişahların Zaferi' işini koleksiyonuna katıyor, sonra birkaç sergi açıyor. Fakat ne vakit resminde bu dönüşüm oluyor, hiç şans verilmiyor.

Bu sürekli çatışma hali, bir kimlik arayışına da karşılık geliyor mu?

Evet. Baba Emlak Bankası Genel Müdürü, tipik Cumhuriyet kuşağı insanı. İyi koşullarda yetiştirilmiş, üstelik tek çocuk... Önce Floransa'ya gidiyor, Paris, derken Amerika. Bu sırada aile oğullarının mimarlık okuduğunu zannediyor. Dolayısıyla aileyle pek barışık değil. Amerika'da Macar bir kızla tanışıyor, evleniyor, iki kızları oluyor ve hayatı orada geçiyor. Hep yokluk, hep resim... Bir ara ruhsal sıkıntılar da yaşıyor ve bu durum resimlerine de yansımıştır.

Sizin yolunuz nasıl kesişti?

86'da tanıştık, 87'de de ilk sergisi 'Miraçname'yi yaptık. Ardından beş sergi daha geldi. 70'lerde ODTÜ'de okumuş, vatan kurtaracağız, devrim yapacağız diye büyümüş biri olarak, sayesinde göz ardı ettiğimiz, önyargılı davrandığımız İslam kültürü estetiğine bakmanın 'ayıp' olmadığını öğrendim. Erol Bey, yalnız İslam estetiği değil, Batı edebiyatına, müziğe hâkim bir entelektüeldi de aynı zamanda...

Zaten kübizmden sürrealizme, minimalizme farklı mecralarda dolaşıyor. "Elinde şablonların, gittiğin yerde aynı resimleri yapmak. Kısacası ölüm" demiş örneğin...

Dünyaya ilgiden, meraktan kaynaklanıyor yelpazesinin geniş olması. Sadece İslam estetiğiyle ilişkilendirilerek indirgeniyor Erol Akyavaş. İstanbul Modern'deki sergide insanların Erol Akyavaş deyince görmeyi beklemediği işler yer alıyor daha çok. Geçen yıl Nev'de sergilediğimiz erotik işleri için de bazı kesimlerden eleştiri almıştık. Sadece hat yazıp 'En -el Hak demiyor ki bu ressam. Kadın da var, Jimi Hendrix de, Che Guevera da resminde...

Ölümünden kısa süre önce dönme kararı aldığını biliyoruz Türkiye'ye...

80'lerin ortalarından itibaren yazları gelip gitmeye başlıyor Türkiye'ye. Sonra Salacak'ta bir ev alıyorlar ve buraya yerleşmeye karar veriyorlar. Sadece 15 gün kalabildi o evde, yerleşmek kısmet olmadı.

Erol Akyavaş retrospektifi 25 Ağustos'a kadar İstanbul Modern'de.

Haldun Dostoğlu'nun bizi Salacak'ta bıraktığı yerden devam edelim... Çünkü İlona Akyavaş bizi evinde bekliyor. Karşıda denizin içinden çıkmış gibi eski İstanbul silueti... İçerde biraz telaş, biraz hüzün...

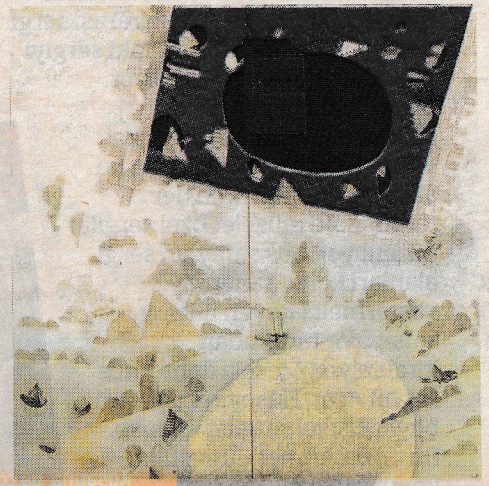
Yanında büyük kızları Mirgün, aradan geçen 14 yıla rağmen hâlâ eve yerleşmeye çalışıyorlar. "Erol, Ayasofya'nın arkasında yükselen gökdelenleri görseydi kahrolurdu" diyor ilk.

Onu İstanbul'la tanıştıran adamla yolu Amerika'da kesişiyor. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra ailesiyle göçmen olarak yerleşiyor, konservatuvara gidiyor... "1955 yılında, bir sergide diğerlerinden farklı, abstre bir resmin önünde oturdum ve bu resmi kim yaptı diye düşündüm. Sonra bir yabancı öğrenciler buluşmasında tanıştık ve baktığım resmi onun yaptığını öğrendim, o resimle âşık oldum Erol'a..." Beraber 44 yıl geçirmelerine vesile olan o resim şimdi nerede acaba? Bir ah çekiyor, "Yerini her zaman biliyordum, hâlâ aynı kişide. Erol'un askerliğini erteleyip duruyorduk, dönmek zorundaydık Amerika'dan. Koni-plak üzerine büyük bir resim, getirmemiz imkânsız, daha birçok resimle beraber oradaki arkadaşlara vermiştik. Bu sergide yer alması için uğraşıldı ama yetiştiremediler."

En zor zamanları 80'lerin başları... Biraz İlona Hanım'ın yaptığı tebrik kartlarından para geliyor, tek tük Erol Bey'in resmi satılıyor...

Sonra ne oluyor da Akyavaş'ın kıymeti biliniyor? "Zaten 80'lerin sonunda Erol'un resimleri satmaya başlamıştı. Vefatından sonra sağdan soldan resimler yer aldı müzayedelerde. Resimleri çar çur etmek istemedim, hep bir müze için bekliyordum, ancak 'Mavi Senfoni'den sonra ben de çıkardım. Şimdi bir de bu sergi. Görüyorsunuz, hâlâ onunla uğraşıyorum."

Salacak'taki evde tek eksik Erol Akyavaş değil maalesef. "Erol'la evlilik yıldönümümüzü bu evde kutlamak istemiştik, kısmet olmadı. Şimdi de tam bu sergiye hazırlanırken küçük kızım Nazan'ı kaybettik..."

REKORLARLA AKYAVAŞ

KABE:
2 MİLYON 900 BİN TL (2013)

EN-EL HAK:
2 MİLYON 700 BİN TL (2012)

KUŞATMA:
2 MİLYON 100 BİN TL (2010)